

PÜNKÖSTI ÁRPÁD

Kék egér

© Népszabadság Zrt.

© Pümkösti Árpád, 2009

NÉPSZABADSÁG KÖNYVEK

Kiadja a Népszabadság Zrt., Budapest, 2009

Szerkesztő: Réz Judit

Felelős kiadó: Kovács Tibor elnök-vezérigazgató

Könyvterv, borítóterv és tipográfia: Fákó Árpád
Tördelés: Divald

Nyomta és kötötte: Reálszisztéma Dabasi Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Vágó Magdolna vezérigazgató

ISBN 978 963 9965 10 2

NEM AMERIKÁBÓL JÖTTEM...

T. Dénes Tamás

Nevében a T. lehet titkos, tekintetes, de Thomas is. Titoktan trilógiája első kötetének megjelenésekor derült ki, más is publikál Dénes néven, megkülönböztette hát magát. T. matematikus-kriptográfus (titoktanász), informatikai és általános biztonsági kérdések szakértője, sőt versíró is, mert gondolatait matematikailag pontosan megfogalmazza, ám az érzelemhez költemény kell. Szóval csodabogár, sajátos srófra járó agy, érdekes és progresszív figura.

1976 végén Ferge Zsuzsa szociológus felhívta: javasolják egy hat hónapos amerikai ösztöndíjra. Akkor egy külföldi ösztöndíj, főképp az USA-ba... T. mégis azt felelte: „Zsuzsa, ne haragudjon, nekem most születik a gyerekem, én nem tudok Amerikába menni!” Elállt a tudósasszony lélegzete: „Gondolkodjon rajta, holnap visszahívom.” T. másnap is ugyanezt mondta. Aki helyette megkapta az ösztöndíjat, öt évet töltött kinn.

– Nem szeretek utazgatni – tárja szét a karját. – A fejem Amerikában is úgy működik, mint itthon, és ezt az országot akartam szolgálni. Nyakig benne voltam matematikusként a társadalomtudományi kutatásokban. Napi három-négy óra alvás ellenére is szerződéseket kellett visszautasítanom. Hazai és külföldi folyóiratokban publikáltam, számtalan kutatásban használták az eredményeimet. A nyolcvanas években, mint szellemi szabadfoglal-

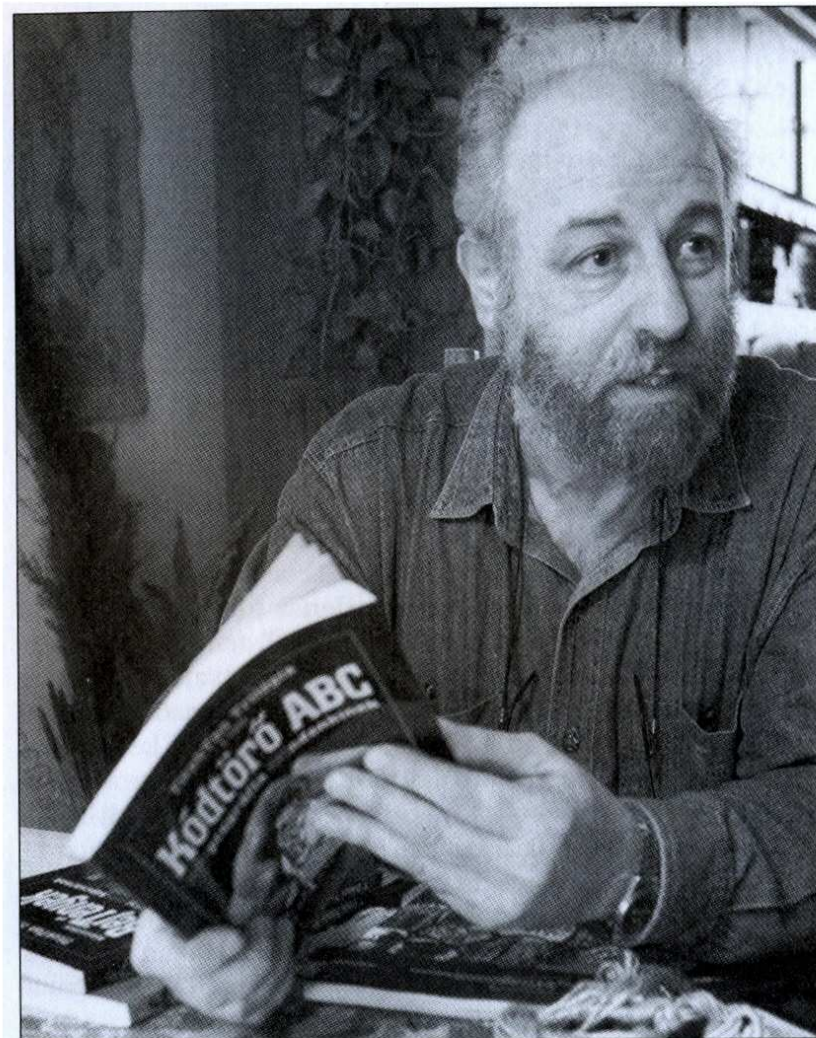

FOTO: KOVÁCS BENCE

kozású, el tudtam tartani háromgyermekes családomat, sőt kertes házat is építettem.

– A három-négy óra alvás genetikai adottság, vagy önsorsrontó munkamánia?

– Előfordult, hogy egy hétig nem aludtam. Csodálkoztak: ez még mindig él? Ötvenöt évesen már fáradékonyabb vagyok, öt

órát is alszom. De a munka a hobbim, és a szellemi elfoglaltság lényege, hogy az ember mindig gondolkodik.

T. mámoros előadó. Most – közbekotyogásaim miatt a harmadik órában – jegyzi meg, még szóba sem került, amiről leginkább szeretne beszélni.

Hét éve fogalmazta meg először, hogy a huszonegyedik század infosance, azaz információs reneszánsz kor! Hogy is van ez? A reneszánsz előtt a középkor azért volt „sötét”, mert az ismeret, a tudás az egyház monopóliuma volt. A társadalom csak erre a szellemi mankóra támaszkodhatott, ezzel elbicegett, de ha kirúgták alóla, satnya izomzata miatt összeesett. A reneszánsz ablakot nyitott a világra; a szemlélődés, a szellemi szabadság, a gondolkodás nagyszerűségét adta.

– Az egyház helyett ma a számítógépek, az IT (információtechnológia) mankójára támaszkodunk. Tévedés a temérdek „csodás” eszközt a tudással azonosítani. Engem nyomaszt, hogy az elektronizáció lényege nem jut el az emberekhez. Vegyük ki mindenből a legjobbat – legyen digitális fényképezőgép, legyen mobil, legyen számítógép –, de az ember ne hagyatkozzon teljes mértékben a gépekre, ne hagyja amortizálódni a gondolkodást. Minek a tíz megapixel fényképezőgép, amikor hétköznapi célokra egy-két megapixel is elég? Minek a több gigaherces processzor, a több száz gigabájtos tároló, ha csupán levelezésre, szerkesztésre, vagy játékokra használjuk a számítógépet? Pazarlás az elképesztő technikai lehetőségeket ilyesmire használni, miközben az informatikai és általában a biztonság alapvető problémái megoldatlanok.

Egy olyan bonyolult rendszer, mint a társadalom, számos nézőpontból szemlélhető – folytatja. – Az európai kultúrák hajlamosak fehéren-feketén látni a világot. Ami nem jó, az rossz, nincs más alternatíva. A keleti kultúrákban elfér az élet ezerfélesége. Százfajta jó van és százfajta rossz. Európa hajlamos a megbélyegzésre. Véletlen lenne, hogy itt törtek ki a világháborúk? Magyarország Európából is kirí, olyan elemi erővel buzog a gyűlöletszító gondolkodás. A média is inkább csak erősíti ezt.

Elkeserít, hogy tehetetlenül kell végignéznem a szakmai és társadalmi problémák megoldására felhalmozott ismeretek kallódását.

Amint Hiller István bejelentette, hogy 2008 a reneszánsz éve lesz, T. nyomban írt neki, hogy az infosance társadalom programjánál reneszánszabb dolog el sem képzelhető. A klasszikus reneszánsz értékek a huszonegyedik századi technikai lehetőségekkel párosítva talán ismét összetarthatnák az embereket, erre szellemi műhelyt, klubrendszert, majd társadalmi programot lehetne létrehozni. A Mátyás-korabeli reneszánsz bemutatása nagyszerű, de legalább ilyen fontos a jelen és a jövő társadalma. A miniszter még nem válaszolt.

T. viszont megtette az első lépést, megírta az infosance „himnuszát”, az Emberi kiáltványt, amiért, ha babérkoszorú nem is jár, sok egyetértőre számíthat: „Elég! Elég. / Elég a szennyből, a sárból! / Elég a gyűlölet-politikából! / Alkotni szeretnénk! / Dolgozni, szeretni! / Harmóniába’ élni! Nem adni, venni” – szól az első hat sor.

Bár T. az informatikai szakma jeles művelője, szakírója, és több alvó találmánya is van (a pénz- és dokumentumhamisítás elleni biztonságos védelem, feltörhetetlen bankkártyák, bankok biztonsági rendszere, spam nélküli levelezőrendszer, tévéjáték-műsor-szabadalom stb.), mégis egyik leghőbb vágya, hogy e kiáltványt egy mondandójával azonosuló színész adja elő. Terjesszék.

– Bánt, hogy szemétkosárba sem való ideákkal züllesztik, rombolják a társadalmat. Nem én akarok szerepelni, a nevemet akár meg sem kéne említeni. Olyan gondolatokat szeretnék eljuttatni az emberekhez, amelyek vagy szakmailag, vagy a társadalom békéje szempontjából fontosak.

T.-nek nincs kapcsolati tőkéje, nem szervező alkat: tipikus magányos farkas. Nem lovagolt, vadászott együtt senkivel, külföldi, hazai karrierépítéssel nem törődött, disszertációt másoknak írt, magának nem. Polihisztor módon maga találta ki és oldotta meg a feladatait, ami, infosance ide, infosance oda, korunkban nem igazán nyerő. Őt csak saját készítésű, eklektikus honlapján lehet megtalálni (www.titoktan.hu), meg napi húsz órán át a dolgozószobájában.

De nehogy valami savanyú tudósra tessenek gondolni! Rajongással mesél szerteágazó szakmai munkájáról. Trilógiájának kötetiben is bizonyítja, hogy a New York-i ikertornyok elleni terror-

támadás kivédhető lett volna, ha nem vall csúfos kudarcot a Földet lefedő kémműholdak adatainak elemzése.

– Mikor hallott utoljára páncélszekrényrablásról? Ha értelmetlenné teszünk egy bűncselekményt, felhagynak vele. Ez a bűnmegelőzés mottója. Hiába megy a páncélszekrényhez gépágyúval a rabló, hiába üti be az alkalmazott a helyes kódot, a szekrény csak tíz perc múlva nyílik ki, ám a csendes riasztás miatt ezt normális rabló ki nem várja. Maradt a páncélautó meg a nyitott pénztárak. Ha rablás esetén festékpatronnal értéktelenné tennék a pénzt, akár csak a postások tárcájánál, egyik hónapról a másikra töredékére lehetne csökkenteni ezt a bűncselekményfajtát is. Tehetetlenséget érzek, mikor látom, mi mindent lehetne megoldani. Engem nem a bűnüldözés, hanem a megelőzés foglalkoztat, a biztonság, amivel inkább csak szavakban buzgólkodnak.

De hogy mi a titok? Erre nehéz felelni. T. a Titoktan első kötetét szenteli a válasza. B. Franklin szerint: „Hárman akkor tudnak titkot tartani, ha közülük kettő halott.”

– Ha például itt ülne egy kínai, számára az egész beszélgetésünk titok lenne, pedig semmi ilyesmiről nincs szó.

Vannak tipikusan magyaros titkok, rejtélyek is. Például T. a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) egyéves ösztöndíjával megírta a Titkosítás a szépirodalomban című kéziratát; Micimackótól Orwellig benne van Verne három titkosírási rendszere és sok más, nálunk eddig nem publikált csemege, de a könyv kiadását az NKA már nem támogatta. Titok? Kuriózum? Vagy ahogy T. nevezi az ilyesmit: Rejtény?

– Miből él?

– Harminc év óta hű vagyok a szellemi szabad foglalkozáshoz, ami napjainkban gyakorlatilag hivatásos munkanélküliséget jelent. Pedig az évtizedek során felhalmozott szellemi tőkém hasznosításából a megvalósítók sokkal többet keresnének, mint én.

– Mi az ajánlat, T. úr?

– Kultúrtörténet a titkosítás szemüvegén át, hasonlóan, ahogy azt a fizika szemszögéből Simonyi Károly tette. A titkosítást kultúrtörténeti szempontból még nem dolgozták fel, pedig a titkosítás mindig a társadalmi folyamatok centrumában volt, polihisztorok foglalkoztak vele. Kevesen tudják, hogy az egész számítás-

technika a titkosításból fejlődött ki. Videosorozat is lehetne belőle, vetíthetnék a tévében, az iskolákban, hangalámondással el lehetne adni külföldre. Televíziójáték-találmányom teljesen új konstrukció, nem egy ismert játék variánsa, hasonló sincs hozzá. Szerencsejáték-szabadalmamra egy illetékes ismerős megkérdezte: „Láttál te már magyar szerencsejátékot?” Ajánlották, menjek el Los Angelesbe, ott biztos megveszik, és onnan haza lehet hozni... Hát hiába maradtam volna itthon? A második kivándorlási hullámból visszatérőket tárt karokkal fogadják. Mesélik el, hogy kell modern társadalmat kreálni, és ők osztják az észt. Aki itthon tette a dolgát, próbált egy jobb társadalmat csinálni, az nem érdekes, hiszen nem Amerikából jött.

– Mégis el kellett volna menni?

– A gondolatokhoz azelőtt sem kellett utazgatni, ma a világháló jóvoltából még kevésbé szükséges. Ez a felfogás egzisztenciálisan ugyan nem bizonyult hatékonynak, de szerencsémre, amikor a családnak leginkább szüksége volt rá, nemigen szenvedtünk hiányt semmiben. Számomra igazi élmény volt, hogy rajtam kívül senki sem fürdette a gyerekeimet. Minden este fél nyolckor ez volt a programom. Mikor első gyermekem, Eszter friss diplomásan megkérdezte, mit szólnék hozzá, ha elmenne Angliába bébiszitternek, azt mondtam: ha elég erőt érzel hozzá, próbáld meg! Az én történetem csak megerősíti az elhatározásodat. Ma Londonban, angol diplomásként, angol gyerekeket tanít.

– A másik két gyerek, a család?

– Rokonaim nincsenek. Szüleim meghaltak, a családot kiirtották. Középső lányom, Fanni, fotós. A legkisebb gyerekem, a húszéves Ádám, azt hiszem, a zenei pályán fogja megismételni az én küzdelmeimet. Én is folytatom, és tekintélyes mennyiségű munkám befejezésében új párom odaadóan támogat.

(2008)

TARTALOM

SZERETNI SZENVEDÉLYESEN

ZHANG EDIT – Szívem-májam	6
KOVÁCSNÉ FÜLEKI ANGÉLA MÁRIA-LUJZA – Az angol özvegy és a férje	11
JESKÓ JUDIT – Szeretni szenvedélyesen, élni mértékletesen	18
LADÁNYI ERNA – Vesemese, életmese	24
SCHREIBER TAMÁS – Marianne elcsábítója	29
RÉDEI ÉVA – Sóleten vett üzlet	34
JULIETTE CAMPS – A francia misszionárius	39

LÁGER VAGY GULÁG?

THASSY JENŐ – Lóval és kutyával New Yorkban	46
GÖRÖG SÁNDOR – Zsidónak könnyebb?	54
MAROSI BÉLA – Van, aki ül, van, aki ült, van, aki ülni fog	62
WIEDERMANN PIROSKA – „Ezért a névért én megszenvedtem”	69

HAZAMENNI A PSZICHIÁTRIÁRA

KISS JÁNOS – Selyemzsinór, díszsortűz	76
SAMU ISTVÁN – Téblábolás a történelemben	81
KULKA JANINA – Apajegy	89
JAKKEL TAMÁS – Sebész főorvos és nemzetközi kutyabíró	94

CSODA ÉS VILÁGHÍR

BOGLÁR LAJOS (LUIZ BRASIL) – Gyógyító szellemek e-mailben	100
KONRÁD GYÖRGY – Szerelem, barátság, asszonyok, gyermekek	108
FRANKL PÉTER – A tokiói utca magyar akadémikusa	115
FERRARI VIOLETTA – Kataságos legkatább Kata	123
PÓSA LAJOS – A tehetségáhalász	131
ZSIVÓTZKY GYULA – „Egy olimpiai arany filléres komédia”	137
T. DÉNES TAMÁS – Nem Amerikából jöttem... ..	143

ARANYTOJÁS

ROMÁNY PÁL – Misztér miniszter	150
HORN ARTÚR ÉS PÉTER – Háromfelé az Aranytojást?	155
IZINGER PÁL – Gróf Károlyi Gyula: „Ez magának kötelessége!”	164
ZSITVAY ATTILA – Egy európai gazda	173
FŐZŐ JÓZSEF – Kovaköves gyűjtő	178
NAGY JÁNOS – A magyar csodaszarvas	183
TÓTH ISTVÁN – Fűgörrhe, bikavér	190
SZABÓ ISTVÁN – Nádudvar embere	195

AZ ÚT BETLEHEMBE ÉS VISSZA

UTASSY FERENC – A tiszteletbeli viking	202
UTASSY FERENC másodszor – Az izlandi konzul	211

MESTERMUNKA

LÁNGH JÚLIA – Születésnapot tanítottam Illélában	218
BORSA MIKLÓS – „Látom, hogy kereke van!”	225
KOVÁTS NÓRA – Eljegyzés a hattyúk tavánál	232
HARASZTI ANNA – Versírás testtel	238
VARGA IMRE – „Én is szavakkal dolgozom”	244
MOUKHTAR LUCIA – Egy asszony, két kultúra	249
CERNOK ATTILA – Szenvedélyes riói emberünk	256
NAGY LIN – A szerencsét hozó asszony	261
KÁNTOR JÁNOS – Fesebész? Fanyűvő?	266

Csak egy egértársa volt elhagyott anyámnak. A kis kópé dolgozatjavítás közben jelent meg az albérleti asztalon. Anyám megkínálta egy morzsányi uzsonnával, de a társbérlet elszaladt, ám reggelre eltűnt az egérfalat. Hosszas csábítással olyannyira kezes lett, hogy amikor anyám asztalhoz ült, jelentkezett a járandóságáért. Végül ott falatozott az asztalon. Anyám, halála előtt, ellágyulva említette:

– Csillogott a kis cipőgombszeme!

Nekem is kék egy egér. Kéne. Bár van egy ezüst galléros, fekete; ő fut az íróasztalomon mások sorsa, élete – az életet? – morzsáiért; ám „ereiben” áram folyik. Más lenne egy érző lénnel.

Az évek során összeegerészett halandóim mindegyike lehetőségekkel élni képes, lehetőségeket teremteni tudó ember. Túlélők. Talpraállók. Adj hozzá jó adag ambíciót meg tehetséget, bármifélet. Inkább örökölnéd? Akkor sem másolhatod. Mind egyedi. Csupán a legyőzhetetlenség azonos. Hát ilyen-mik sorakoznak bévül: felhős, ám szívárványos életek, meg fekete-fehér képek.

Boglár Lajos (Luiz Brasil) • Borsa Miklós
Juliette Camps • Csernok Attila • Ferrari Violetta
Főző József • Frankl Péter • Görög Sándor
Haraszi Anna • Horn Artúr és Péter • Izinger Pál
Jakkel Tamás • Jeskó Judit • Kántor János
Kiss János • Konrád György
Kovácsné Füleki Angéla Mária-Lujza • Kováts Nóra
Kulka Janina • Ladányi Erna • Lángh Júlia
Marosi Béla • Moukhtar Lucia • Nagy János
Nagy Lin • Pósa Lajos • Rédei Éva
Romány Pál • Samu István • Schreiber Tamás
Szabó István • T. Dénes Tamás • Thassy Jenő
Tóth István • Utassy Ferenc • Varga Imre
Wiedermann Piroška • Zhang Edit
Zsitvay Attila • Zsivótzky Gyula

N É P S Z A B A D S Á G K Ö N Y V E K

A szerző korábbi művei a Népszabadság Könyvek kiadásában:

Szeplőtelen fogantatás, 2005 • Az alsó fiók, 2007

